

Klaus Levinsen og Carsten Strømbæk Pedersen

Unge og kommunalpolitik – engagement og politisk viden¹

Unge 18-29-årige borgere er mindre interesserede i kommunalpolitik, de stemmer ikke lige så regelmæssigt ved kommunalbestyrelsесvalg og deltager i det hele taget mindre i forskellige typer politiske aktiviteter, som er relateret til det kommunale område. Aldersforskellene viser sig også, når det gælder viden om kommunalpolitik. På grundlag af en række vidensspørgsmål sondres der i undersøgelsen mellem to former for viden om kommunalpolitik: generel kommunalpolitisk viden og specifik politisk viden om den kommune, man bor i. Aldersforskellene viser sig at være mest udprægede, når det gælder borgernes specifikke kommunalpolitiske viden, mens unges generelle viden ikke er mindre end de ældste borgere i undersøgelsen. Ud fra multivariate analyser af de kommunalpolitiske deltagelsesformer vises det, at det særligt er deres status som brugere af kommunale serviceydelser, deres kommunalpolitiske interesse samt deres specifikke kommunalpolitiske viden, som har betydning for den kommunalpolitiske deltagelse. Det er derfor væsentligt at inddrage elementære livscyklusbetingede forhold, når man vil forklare de unges manglende kommunalpolitiske viden og engagement.

Opmærksomheden omkring de unges politiske engagement har overvejende rettet sig mod de nationale og globalt orienterede politiske aktiviteter. Meget tyder imidlertid på, at de unges lokalpolitiske engagement, eller mangel på samme, er blevet genstand for øget opmærksomhed. I den offentlige debat forud for de seneste kommunalvalg og i forbindelse med offentliggørelsen af forskellige evalueringer peges der på, at de unge ikke engagerer sig i lokalpolitik. Fra politisk side har interessen for de unges forhold til lokalpolitik blandt andet udmøntet sig i forsøg med ungdomskommuner og ungdomsråd med det formål at styrke de unges lokalpolitiske deltagelse og erfaringer (Bach, 2000; Bennekou et al., 2001; Nielsen og Klitgaard, 2002). I evalueringerne af forsøgene fremhæves det, at de unge ofte fravælger den del af de lokalpolitiske aktiviteter, som hører under det repræsentative politiske system, fordi de oplever, at deres egne vidensmæssige forudsætninger er utilstrækkelige, og fordi det formelle lokalpolitiske system fremstår som kedeligt og langsommetlig (Bennekou et al., 2001). Dette skal ses i lyset af, at betingelserne for politisk deltagelse på det lokale niveau har ændret sig markant de seneste 20 år. Den generelle vurdering er, at mulighederne for at påvirke og få indflydelse på en række af de kommunalpolitiske sagsområder er blevet udvidet betydeligt til ikke blot at omfatte de formelle politiske beslutningsorganer, men også politiske aktiviteter på det decentrale institutions- og organisationsniveau (Andersen et al., 2000).

Når det er værd at se nærmere på de unges viden om og deltagelse i kommunalpolitik, skyldes det især den ofte underliggende frygt for de demokratiske kon-

sekvenser, hvis vi står over for en fremtidig generation af politisk uvidende og uengagerede borgere. Blandt de mulige modtræk til en sådan situation argumenteres der undertiden for, at der er brug for at oplyse og uddanne de unge borgere – give dem mere viden om betydningen af ”det lokale” og de kommunalpolitiske indflydelsesmuligheder. Det er imidlertid uklart, hvorvidt der findes en sammenhæng mellem kommunalpolitisk viden og kommunalpolitisk engagement, og om en sådan gør sig gældende blandt de unge. Det er baggrunden for denne artikel, hvor vi sætter fokus på unge danskeres engagement i og viden om kommunalpolitik. De centrale spørgsmål er, i hvilket omfang de unges kommunalpolitiske interesse, deltagelse og viden adskiller sig fra de ældre generationer, og hvad der kan forklare aldersforskelle på dette område. Artiklen indledes med analyser af sammenhængene mellem alder og politisk interesse samt politiske deltagelse. Herefter belyses sammenhængen mellem alder og lokalpolitisk viden, hvor den lokale tilknytning inddrages som mulig forklaringsfaktor. I den sidste del undersøges, hvilken betydning de unges lokalpolitiske viden har for forskellige former for lokalpolitisk deltagelse.

De empiriske analyser bygger på surveydata fra 2001, som er indsamlet i forbindelse med forskningsprojektet ”Kommunestørrelse og lokalt demokrati” (Kjær og Mouritzen (red.), 2003), der er en del af det internationale forskningsprojekt ”Size and local democracy”. Datasættet består af oplysninger fra 2763 respondenter fordelt på 60 danske kommuner.²

Unges lokalpolitiske engagement: interesse og deltagelse

Aldersperspektivet åbner for to velkendte og delvis konkurrerende forklaringstyper, nemlig livscyklusforklaringer og generationsforklaringer. Førstnævnte begrunder typisk politiske adfærds- og holdningsforskelle ud fra biologiske, psykologiske og sociale forhold, der kendetegner en bestemt livsfase. Synspunktet i livscyklusteoriene er ofte, at unge mennesker på grund af deres alder kun har få erfaringer med politik, men at de med årene erhverver sig mere politisk viden og erfaring. De unges politiske interesse anses for at være ”naturligt” lavere end voksne, fordi de endnu ikke har udviklet et politisk begrebsapparat, og fordi de både formelt og reelt endnu ikke har ikke haft mulighed for at deltage i politiske aktivitetsformer, som for eksempel folketings- og kommunalvalg (Hyman, 1959; Easton og Dennis, 1969). I generationsforklaringerne går man ud fra, at fremherskende aldersrelaterede holdnings- og adfærdsforskelle afspejler nogle grundlæggende forskelle i de historiske og samfundsmæssige omstændigheder, som har præget folks erfaringer i ungdomsårene (Mannheim, 1952). Den såkaldte 68-generation fremhæves således ofte som et udmaerket eksempel på en samfundsgruppe, der i kraft af dens ungdomserfaringer har fastholdt et forholdsvis højt politisk mobiliserings- og deltagelsesniveau frem til i dag.

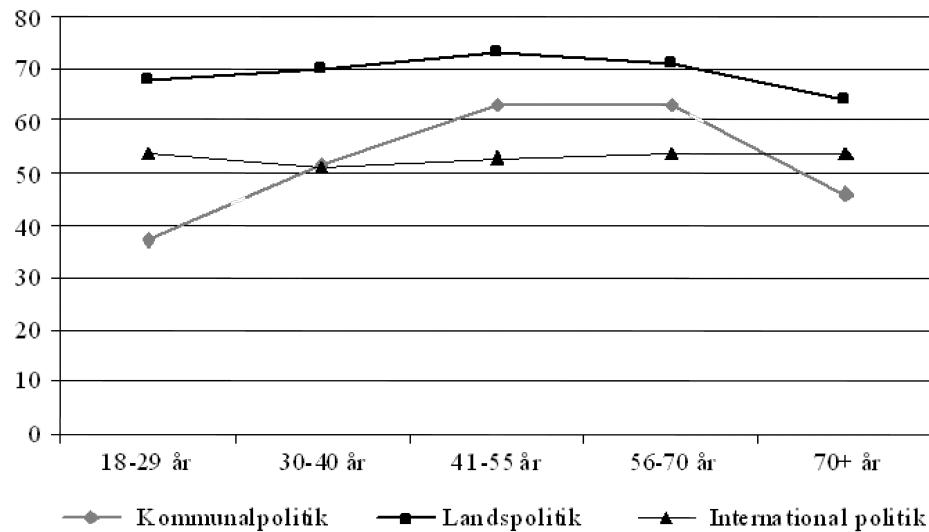
Empirisk set er det imidlertid vanskeligt at adskille generations- og livscyklus-effekter, og da vores datagrundlag kun består af én enkelt tværsnitundersøgelse, er det ikke muligt at afgøre, hvilken af de to effekter der er mest fremtrædende.³ Givet artiklens orientering mod det lokalpolitiske område mener vi, at der er særlig grund til give livscyklusperspektivet ekstra opmærksomhed, fordi unges grad

af tilknytning til kommunen og afhængighed af kommunalpolitikken må formodes at være mindre stabil end tilknytningen til det nationale statslige niveau. Velvidende at der findes mange mulige kriterier, når det handler om at definere, hvem de unge er, så holder vi os i artiklen til en simpel og pragmatisk aldersmæssig afgrænsning, der her omfatter gruppen af 18-29-årige. Unge i denne gruppe befinner sig i en periode, hvor de generelt er mere mobile end de ældre dele af befolkningen. En stor del af de unge vil således være i en situation, hvor de enten står over for at skulle flytte hjemmefra, eller allerede har gjort det, på grund af uddannelse, arbejde eller udlandsrejser. Desuden kan der argumenteres for, at de unge generelt er mindre afhængige af de traditionelle kommunale ydelser som for eksempel børnepasning, folkeskole og ældrepleje. Lokalpolitikken er mindre synlig og forekommer måske mindre relevant i de unges bevidsthed og politiske univers. Hvis det forholder sig således, må vi som udgangspunkt forvente, at dette vil kunne ses på de unges lokalpolitiske engagement, der i det følgende aflæses som deres selvrapporterede politiske interesse, deres deltagelse i forskellige former for lokalpolitiske aktiviteter samt deres deltagelse i kommunalvalg.

Tidligeundersøgelser har vist, at folks interesse for lokalpolitik generelt er lavere end interessen for politik på det nationale niveau (Andersen, 2000; Levinsen, 2003b). Forskellene mellem de forskellige politikområder er endvidere særdeles udtalte, når man sammenligner de unge borgere med resten af befolkningen (Andersen, 2000: 38; Lidén og Ødegård, 2002), hvilket også bekræftes i nærværende analyser. I figur 1 vises andelen af politisk interesserede fordelt på forskellige aldersgrupper. Respondenterne er her blevet spurgt om deres politiske interesse i forhold til tre forskellige politikområder: Kommunalpolitik, landspolitik og international politik.⁴ Som det fremgår, ligger interessen for kommunalpolitik generelt på et lavere niveau end interessen for landspolitik, og det ses, at den største aldersbetingede variation findes ved interessen for kommunalpolitik, der også er det område, som de unge anser for at være mindst interessant. Blot en tredjedel af de unge 18-29-årige synes, at kommunalpolitik er ”noget” eller ”meget” interessant, mens det for de 41-70-årige er godt 60 pct. Selvom svarene på denne type spørgsmål ikke kan sige noget om, hvad borgerne mere præcist forstår ved ”kommunalpolitik”, så er der altså tale om markante aldersforskelle.

Som nævnt findes der et forholdsvis bredt udvalg af politiske indflydelseskanaler i dansk politik – måske særligt når det gælder det lokalpolitiske område. Det er ikke blot de formelle parlamentariske politiske kanaler og institutioner, som deltagelsen kan rette sig mod, men også en række af de kommunale institutioner på det decentrale niveau samt foreninger og de mere uformelle lokale organisationer, som på forskellig vis forsøger at præge den politiske dagsorden og beslutningsproces. Den lokalpolitiske deltagelse kan dermed siges at omfatte en række forskellige deltagelsesformer og aktiviteter. Overordnet kan der sondres mellem valgdeltagelse, direkte deltagelse i beslutningsprocessen, indirekte deltagelse gennem kollektive aktører som organisationer og foreninger samt individuelle aktiviteter rettet mod aktører i det politiske system (Mouritzen, 1991: 204; Houlberg, 2003: 129-131). I det følgende har vi begrænset analyserne til blot at omfatte valgdeltagelse, partiforeningsaktivitet, aktionsgruppeaktivitet og indivi-

Figur 1. Alder og politisk interesse: andelen af politisk interesserede. Meget eller noget interesseret i kommunal-, lands- og international politik. Pct.

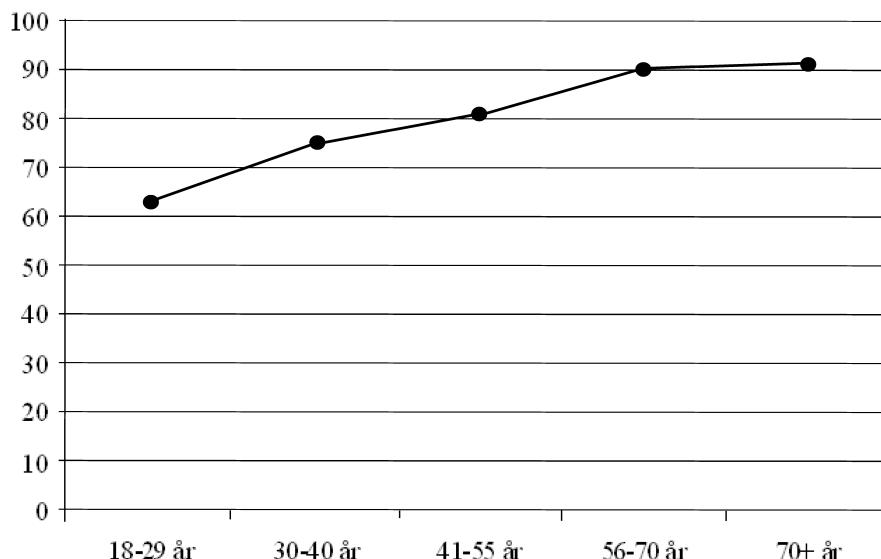
Note: n = 2.738-2.745. Vægtet for kommunestørrelse.

duelle kontakter til politikere og embedsmænd, velvidende at disse deltagelses-typer er langtfra udtømmende.

Inden for valgforskningen er det almindelig kendt, at valgdeltagelsen har en kurvelinær sammenhæng med alder. Deltagelsen er lavest blandt de unge, gradvist stigende frem til 60-års-alderen, hvorefter den efter er faldende (Elklit et al., 2000). Dette gælder for de fleste former for parlamentariske valg – og dermed også for kommunalvalgene. Mouritzens undersøgelse af data fra kommunalvalget i 1993 viste, at der kun var 57 pct. af de 18-24-årige og 59 pct. af de 25-34-årige, som meddelte, at de stemte ved kommunalvalget, mens stemmeprocenten for de 35-74-årige lå på 81 pct. (Mouritzen, 1997: 274). Frandsen viste, at en høj andel af unge 18-25-årige generelt svækker den samlede stemmeprocent i kommunerne (Frandsen, 1998),⁵ og hendes analyser af data fra "Size og Local Democracy"-projektet viste også, at de unge stemmer mindre regelmæssigt ved kommunalvalgene end øvrige aldersgrupper (Frandsen, 2003).⁶

I figur 2 vises den bivariate sammenhæng mellem alder og selvrapporteret stemmeafgivning.⁷ Ikke overraskende, set i lyset af den tidligere forskning, er de unge 18-29-årige den aldersgruppe, som har den laveste andel (63 pct.), der stemmer ved hvert kommunalvalg. Andelen af borgere, der stemmer ved hvert kommunalvalg, er stigende med alderen frem til de 56-70-årige og derefter stagnerende. Et generelt problem vedrørende data om valg i surveyundersøgelser er, at der må forventes en vis grad af *over-claiming*, således at den selvrapporterede stemmeafgivning formentlig vil være højere end den faktiske. Desuden har det anvendte spørgsmål i undersøgelsen den indbyggede svaghed, at det netop for

Figur 2. Andel personer som altid stemmer ved kommunalvalg. Pct.

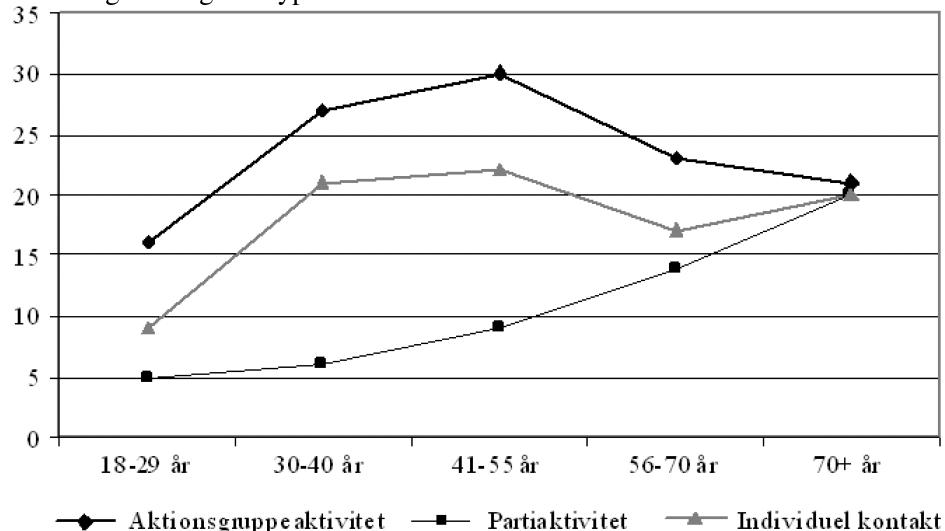

Note: n = 2701. Vægtet for kommunestørrelse

de yngste aldersgrupper (førstegangsvælgerne) kan forekomme problematisk at svare på ” regelmæssigheden ” i deres stemmeafgivning. Sammenholder man de foreliggende resultater med aldersfordelingerne i Elkli et al.s (2000) faktiske valgdata fra kommunalbestyrelsesvalget i Århus i 1997, ligger tallene dog tæt på hinanden.⁸ Som Elkli et al. fremhæver, forekommer valgdeltagelsesresultaterne for de unges vedkommende ikke bekymrende, idet de overvejende må fortolkes som en alderseffekt. Deres sammenligninger med aldersfordelinger fra kommunevalgene i 1958 indikerer i øvrigt, at den kommunale valgdeltagelse faktisk er steget i gruppen af unge 18-29-årige.

Når man ser på den del af deltagelsesregisteret, som vedrører borgernes deltagelse i aktionsgruppearbejde, partiforeningsarbejde og individuelle kontakter på lokalpolitisk niveau, finder vi et lignende billede.⁹ Som det fremgår af figur 3, er der også her betydelige aldersbetingede variationer i den lokalpolitiske deltagelse. Det er dog særligt ved ”aktionsgruppeaktivitet” og ved ”individuel kontakt”, vi finder de største forskelle mellem de 18-29-årige og de øvrige aldersgrupper. Når det gælder borgernes partiaktivitet, som generelt ligger på et betydelig lavere niveau end de to øvrige deltagelsestyper, findes de største forskelle mellem gruppen af personer op til 55 år og dem, som er ældre. Der er med andre ord en betydelig underrepræsentation af de yngre årgange i de lokalpolitiske partiforeninger, hvilket også har konsekvenser for de unges opstillings- og indvalgsmuligheder i kommunalbestyrelserne (Kjær, 2000).

Figur 3. Alder og kommunalpolitisk deltagelse: Aktivitetsniveauet i forhold til forskellige deltagelsestyper. Pct.

Note: n = 1760-1783. Vægtet for kommunestørrelse.

Det er efterhånden velkendt, at de unges politiske deltagelse i de traditionelle forenings- og organisationsbundne aktiviteter har været nedadgående de seneste 20 år (Andersen, 2002). Derimod har flere af de seneste danske undersøgelser på området vist, at dette ikke er tilfældet, når det gælder situationsbestemte aktiviteter som for eksempel underskriftsindsamling, boykotter og demonstrationsdeltagelse, hvor de unge stort set er på niveau med de 30-55-årige (Andersen, 2002; Levinsen, 2003a). Men som det ses, gælder dette tydeligvis ikke det lokalpolitiske felt. Også andelen af personer, der har haft individuel kontakt til kommunens embedsmænd og politikere, er lavere for de unges vedkommende, hvilket måske ikke er overraskende i lyset af, at de individuelle henvendelser overvejende er foranlediget af brugere af kommunale serviceydelser (daginstitutioner og ældrepleje), som søger afklaringer og svar i individuelle sager (Andersen et al., 2000).

Vi kan altså konstatere, at der er tale om bemærkelsesværdige aldersforskelle i det politiske engagement, som tilmed er udprægede, når det gælder det lokalpolitiske område. Det lokale har med andre ord ikke nogen synderlig fremtrædende plads hos de unge, hverken når det gælder den politiske interesse, valgdeltagelsen eller deltagelsen i andre politiske aktiviteter mellem valgene.

Er de unge lokalpolitiske analfabeter?

Ovenstående belysning af de unges lokalpolitiske interesse og deltagelse giver anledning til, at man også med hensyn til de unges lokalpolitiske viden må forvente et lavere niveau end i de øvrige aldersgrupper. Som nævnt indledningsvis

antydes det også af de unge selv, at deres vidensmæssige forudsætninger er utilstrækkelige, når det gælder involveringen i lokalpolitik. Spørgsmålet om, hvorvidt de unge er lokalpolitiske analfabeter, henviser implicit til den opfattelse, at forståelsen af og deltagelsen i politik forudsætter en basal viden om det politiske system, dets aktører, institutioner og processer. Denne antagelse er naturligvis ikke uproblematisk, idet vi jo normalt ikke anvender kundskabskriterier i vurderingen af folks demokratiske egnethed og rettigheder. Alligevel er det en udbredt opfattelse inden for både empirisk politisk videnskab og normativ politisk teori, at politisk viden er en betydningsfuld og efterstræbelsesværdig ressource, både for den enkelte og for et velfungerende demokratisk system. Men vidensaspektet vurderes forskelligt, afhængig af hvordan demokratiet defineres og forstås.

I demokratidebatten er det især den deliberative tradition, som har betonet forbindelsen mellem politisk viden og politisk kompetence (Fishkin, 1991; Hansen, 2004). Det er særligt borgernes deltagelse og indbyrdes kommunikation, som er afgørende for tilvejebringelsen af politisk legitimitet. Den demokratiske samtale må følge visse fornuftsstyrede spilleregler, hvor respekten for rationelt tilvejebragt viden tillægges afgørende betydning i den politiske argumentation (Habermas, 1981). Samtidig er det opfattelsen, at den deliberative proces styrker deltagernes viden om de sagsforhold, som er til diskussion. En lignende opfattelse findes i den deltagelsesdemokratiske tradition, hvor den aktive deltagelse antages at have en uddannende effekt. Viden opfattes dog ikke som en forudsætning for deltagelse, men snarere som et mål i sig selv (Pateman, 1970). I den konkurrencedemokratiske tradition spiller den politiske viden på befolkningsniveau en mindre rolle, da det hovedsagelig er i forbindelse med selve valghandlingen, at borgeren forudsættes at vide, hvem der er den bedst egnede blandt de opstillede politikere (Schumpeter, 1942/1976).

Men hvad er politisk viden, og hvordan måles den? Disse spørgsmål har fundet mange forskellige – og mere eller mindre pragmatiske – svar i de empiriske studier. I den forbindelse er det værd at nævne, at der på området eksisterer en række gensidigt beslægtede terminologier med overlappende betydninger. Det er særligt i den amerikanske forskning, der opträder forskellige begreber med relation til politisk viden. Milners begreb *civic literacy* defineres som "the knowledge and information we are concerned with, that are relevant to exercising one's role as a citizen, as a member of the community" (Milner, 2002: 54). Denver og Hands har en lignende definition af begrebet *political literacy*, der henviser til "the knowledge and understanding of the political process and political issues which enable people to perform their roles as citizens effectively" (Denver og Hands, 1990: 263). Selvom det ikke nødvendigvis er givet, hvad der her forstås ved "medborgerrollen", så er der tale om en bred definition, der ikke blot indeholder en kundskabsside, men også relaterer sig til borgernes politiske færdigheder.

Fælles for ovennævnte og delvist synonyme begreber er, at de alle inkluderer forskellige typer af faktuel politisk viden i deres empiriske operationaliseringer. Vi har valgt blot at anvende betegnelsen "kommunalpolitisk viden", som defineres og operationaliseres mere snævert. I overensstemmelse med Carpin og Keeter

skal politisk viden her opfattes som ”the range of *factual information* about politics stored in long term memory” (1996: 294, vores kursivering). Der fokuseres således på borgernes *viden* om *faktuelle* kommunalpolitiske forhold. Andre undersøgelser anvender borgernes selvoplevede viden som mål, hvilket kan være problematisk af flere grunde. Dels knytter denne type spørgsmål sig til borgernes selvforståelse og er derfor langt mere interessant set i relation til politisk selvtillid. Dels kan borgernes svar være påvirket af, hvad de tror, der forventes af dem (Andersen, 2000: 128). Der er derfor stor usikkerhed forbundet med at bruge denne type mål. Undersøgelser har da også vist, at der ikke er fuldstændig korrespondance mellem oplevet og faktisk viden.

Viden er en kompleks størrelse, og det er ikke muligt empirisk at afdække alle nuancer af et begreb som politisk viden. Derfor knytter der sig også en validitetsproblematik til operationaliseringen af politisk viden – måler vi det, vi tror, vi måler? I undersøgelsen afdækker de anvendte vidensspørgsmål kun et lille område af borgernes viden om kommunalpolitik, men de må alle betragtes som relevante og væsentlige elementer i vurderingen af borgernes forudsætninger for at deltagte. For at valghandlingen i det repræsentative demokrati skal være meningsfuld, kræver det, at borgerne har kendskab til, hvilke politiske enheder eller administrative niveauer der har svaret for forskellige opgaver. Ligeledes er det nødvendigt, at borgerne har et vist kendskab til den første politik, og hvilke personer og/eller partier der er ansvarlige for den første politik.

De anvendte mål i analyserne er baseret på i alt syv vidensspørgsmål, der kan karakteriseres som binære mål – rigtige eller forkerte svar. I tabel 1 fremgår ordlyden og resultaterne af de forskellige spørgsmål. Tabellen viser fordelingen af rigtige svar blandt de 18-29-årige og de 30-årige og derover. For begge aldersgrupper gælder, at de svarer rigtigt på størsteparten af vidensspørgsmålene. Med en enkelt undtagelse viser det sig, at den ældre del af befolkningen har signifikant mere viden om lokalpolitiske forhold end den unge generation. Undtagelsen er spørgsmålet om, hvem der er den øverste politiske myndighed i kommunen, idet det for begge aldersgrupper gør sig gældende, at kun 30 pct. kender det rigtige svar. Størsteparten svarer, at det er borgmesteren, men det rigtige svar er kommunalbestyrelsen. Dette kan skyldes, at borgmesteren *de jure* både er politisk og administrativ leder. Men også den særlige danske styreform, udvalgsstyret, kan gøre det svært at bestemme, hvor den øverste myndighed er placeret (Pedersen, 2003).

Af fremstillingen i tabel 1 fremgår det, at der i undersøgelsen opereres med to typer vidensspørgsmål. Den ene type viden har vi valgt at karakterisere som *kommunespecifik viden*, fordi den refererer til respondenternes viden om deres egen kommune. Det kan for eksempel være viden om, hvilket parti borgmesteren i respondentens kommune tilhører. Den anden type viden karakteriseres som *generel viden om kommunale forhold* og refererer til viden, som kan siges at være gældende for alle kommuner i Danmark. Det kan for eksempel være viden om, hvem der ifølge loven er den øverste politiske myndighed i kommunen. Ved gennemførelse af en faktoranalyse på vidensvariablene viser det sig, at denne opdeling giver mening. På den baggrund konstrueres to additive indeks – et for

Tabel 1. Fordelingen af rigtige svar på syv vidensspørgsmål blandt 18-29-årige og 30+-årige. Pct.

	18-29-årige	30+-årige
Specifik viden om kommunale forhold		
Hvad er navnet på borgmesteren i din kommune?	53	80
Hvilket parti tilhører borgmesteren i din kommune?	66	85
Hvilket parti har for tiden flest medlemmer i kommunalbestyrelsen?	45	65
Generel viden om kommunale forhold		
Hvem bestemmer størrelsen af folkepension?	71	87
Hvem er ansvarlig for at behandle byggetilladelser?	69	83
Hvem er ansvarlig for at sørge for hjemmehjælp og plejehjem til de ældre?	78	88
Hvem er ifølge loven den øverste politiske myndighed i Deres kommune?	30 (ns)	28 (ns)

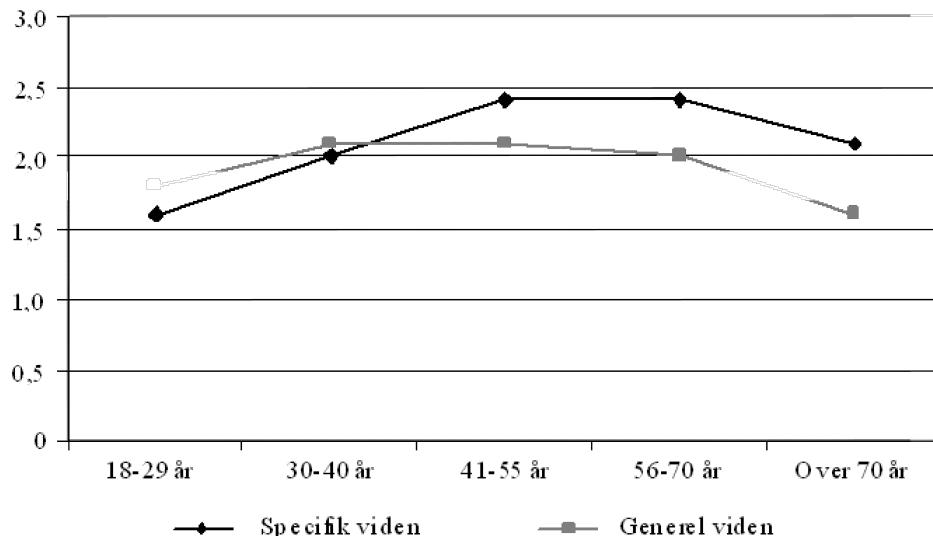
Note: For alle items, på nær det sidste, er forskellen mellem aldersgrupperne signifikante (Pearson chi²-test). Vægtet for kommunestørrelse. n for 18-29-årige = 448-451. n for 30+ årige = 2305-2312.

hver af de to typer viden. Dog udelades vidensspørgsmålet om, hvem der er ansvarlig for at sørge for hjemmehjælp og plejehjem til de ældre (jf. appendiks-tabel 2). Ved tolkningen af svarene på indekset for de generelle vidensspørgsmål bør der imidlertid tages forbehold for, at spørgsmålet indholds- og emnemæssigt er lettere at besvare af den ældre del af befolkningen.

I figur 4 vises den gennemsnitlige score på indeks for korrekte svar på spørgsmål om henholdsvis specifik og generel kommunalpolitisk viden fordelt på de forskellige aldersgrupper. Her er det tydeligt, at den største aldersbetingede variation findes i forhold til borgernes specifikke kommunalpolitiske viden. Andelen af rigtige besvarelser er her stigende fra ca. 1,6 hos de 18-29-årige op til ca. 2,9 hos de 56-70-årige, som er den mest vidende aldersgruppe. Som det fremgår, er forløbet svagt kurveformet, fordi andelen af rigtige besvarelser falder til et lavere niveau, ca. 2,2, for de ældste borgere (over 70 år). Hvad angår den generelle kommunalpolitiske viden, så finder vi ikke de samme store aldersrelaterede forskelle. Den yngste og den ældste aldersgruppe ligger på omtrent samme niveau, mens gruppen af 30-70-årige har en lidt større andel rigtige besvarelser.

Sammenfattende for denne del af analysen må det således konstateres, at de aldersrelaterede forskelle i borgernes kommunalpolitiske vidensniveau hovedsagelig findes ved den kommunespecifikke viden og i mindre grad ved den generelle kommunalpolitiske viden, hvor et af de anvendte spørgsmål oven i købet relaterede sig til et politikområde, som emnemæssigt forekommer at have størst relevans for de ældste borgere.

Figur 4. Alder og politisk viden: Gennemsnitlig score på indeks for korrekte svar på specifik og generel kommunalpolitisk viden fordelt på aldersgrupper

Note: De anvendte indeks er udledt af faktoreanalysen. For begge indeks er forskellen imellem aldersgrupperne signifikante (Pearson chi²-test). n = 2737-2748.

Forklaringer på det kommunalpolitiske vidensniveau

I det følgende vil vi på grundlag af multivariate analyser se nærmere på, hvilke forhold der mere specifikt kan bidrage til at forklare disse aldersbetingede forskelle i den lokalpolitiske viden. Udgangspunktet er her forventningen om, at mellemliggende faktorer som individuelle ressourceforhold samt tilknytningen til kommunen bidrager til at styrke eller svække forskellene i kommunalpolitisk viden. Individuelle sociale ressourcefaktorer som uddannelse og indkomst forventes at have betydning. Tidligere studier har vist, at uddannelse har en positiv effekt på den politiske viden, fordi udviklingen af de generelle kognitive færdigheder gennem formaliserede uddannelsesforløb styrker evnen til at forstå og bearbejde politiske informationer (Nie et al., 1996). Da de unges formelle uddannelsesniveau generelt befinner sig på et højere niveau end de ældre generationers, må vi derfor forvente, at alderseffekten øges efter kontrol for uddannelse i den multivariate analyse. Indkomstmæssige forhold antages også at have indflydelse på den politiske viden, derved at det især vil være personer med lave indkomster, som har det laveste politiske vidensniveau. Eftersom indkomsterne hos de unge aldersgrupper generelt ligger i den lave ende, må vi derfor forvente, at alderseffekten mindskes efter kontrol for indkomst.

Foruden de individuelle ressourcefaktorer kan der også argumenteres for, at de unges tilknytning og relation til kommunen som politisk og som serviceproducerende enhed kan bidrage til at forklare forskellene i det kommunalpolitiske vidensniveau mellem de forskellige aldersgrupper. Unge demografiske mobilitet

er generelt større end de ældre generationers, hvilket må formodes at påvirke deres relationer til det lokale demokrati. Konkret forventes det, at de unge ikke i samme udstrækning som de ældre generationer føler en fast tilknytning til deres bopælskommune. I forlængelse heraf kan man yderligere formode, at de unge anser det for mindre væsentligt at investere tid til at oparbejde viden om de kommunale forhold, fordi de i mindre grad end de ældre borgere vil føle sig berørt af de forskellige kommunale policyområder (overførselsindkomster, børnepasning, ældrepleje, folkeskoleuddannelse osv.). De unges umiddelbare incitamenter til at opsøge kommunalpolitisk information vil være mindre, fordi de er mindre afhængige af kommunale ydelser. Det at være bruger af en communal ydelse må ligeledes forventes at give erfaring med – og dermed viden om – kommunale forhold.

Det overordnede argument, som skal prøves empirisk, er derfor, at sociale ressourcer og de særlige vilkår, som angår unges bosættelsesociennitet, deres oplevede tilhørsforhold samt deres brugermæssige tilknytning til kommunen, kan bidrage til at forklare de store forskelle med hensyn til kommunalpolitisk viden. Operationelt er analyserne blevet gennemført i tre trin for henholdsvis specifik kommunalpolitisk viden og for generel kommunalpolitisk viden. I analysens første trin undersøges den bivariate sammenhæng mellem alder og viden; i andet trin kontrolleres for køn, uddannelse og lavindkomst; og i tredje trin inkluderes variable med informationer om, hvor stor en andel af livet, man har boet i kommunen, den følelsesmæssige tilknytning til kommunen og brugen af communal service. Det forventes således, at alle disse variable bidrager til at reducere den negative alderseffekt, som især findes i forhold til den kommunespecifikke viden.

I tabel 2 vises de trinvise analysemodeller for de to vidensområder. En sammenligning af de unge (referencegruppen) med de øvrige aldersgrupper viser, at der også i en multivariat analyse er statistisk signifikante forskelle. De største forskelle findes ved den specifikke kommunalpolitiske viden, mellem de unge (18-29-årige) og gruppen af midaldrende og ældre (41-70-årige). Under den generelle kommunalpolitiske viden er aldersforskellene knap så store, og der er ingen forskel på de yngste og de ældstes viden. Køn viser sig at have en vis betydning for den politiske viden, derved at kvinder generelt er lidt mindre vidente end mænd.¹⁰ Uddannelse har en beskeden, men positiv betydning for både specifik og generel kommunalpolitisk viden, mens indkomst hovedsagelig har indflydelse på den generelle viden om kommunalpolitik. Vore forventninger vedrørende tilknytningsforholdets betydning bekræftes, idet samtlige af de tre forskellige tilknytningsvariable udviser statistisk signifikante positive effekter i forhold til den kommunespecifikke viden. Det er her andelen af år, man har boet i kommunen, der er den mest betydningsfulde variabel. Den trinvise analyse viser imidlertid, at alderseffekterne kun reduceres en anelse efter inddragelsen af tilknytningsvariablene, hvilket betyder, at disse kun i ringe grad forklarer, hvorfor de unge ved mindre end de ældre om specifikke kommunalpolitiske forhold. Det samme gør sig gældende, når det handler om generel kommunalpolitisk viden, men her er det som nævnt karakteristisk, at tilknytningsvariablene ikke spiller nogen statistisk signifikant rolle.

Tabel 2. Kontrollerede effekter på vidensindeks for kommunespecifikke forhold og generel viden om kommunale forhold. Standardiserede koefficienter ved OLS regression

	Specifik viden om kommunale forhold			Generel viden om kommunale forhold		
	Trin 1	Trin 2	Trin 3	Trin 1	Trin 2	Trin 3
Alder – 18-29 år (ref.)						
30-40 år	0,18**	0,13**	0,11**	0,20**	0,13**	0,14**
41-55 år	0,35**	0,35**	0,34**	0,23**	0,17**	0,19**
56-70 år	0,34**	0,34**	0,35**	0,13**	0,12**	0,14**
71+ år	0,14**	0,15**	0,13**	-0,08**	-0,02	0,04
Køn (kvinde)		-0,09**	-0,12**		-0,16**	-0,15**
Uddannelse – Folkeskole (ref.)						
Gymnasium		0,09**	0,11**		0,07**	0,07*
Universitet		0,07**	0,06*		0,11**	0,09**
Lavindkomst		-0,06*	-0,05		-0,13**	-0,11**
Andel år boet i kommunen			0,20**			0,01
Affektiv tilknytning			0,09**			-0,01
Brug af kommunal service			0,07*			0,06*
Justeret R ²	0,08	0,09	0,15	0,06	0,09	0,06
N			1419			1423

Note: ** Signifikant på 0,01 niveau. * Signifikant på 0,05 niveau.

Ud fra et samlet blik på analyserne bør det bemærkes, at forklaringsgraderne for de inddragede variable er ret lave. Dette gælder særlig for den generelle kommunalpolitiske viden (justeret R²=0,06), hvilket indikerer, at vidensniveauet trods alt er ganske jævnt fordelt i hele befolkningen. Spørgsmålet er så, om tilknytningsvariablene overhovedet har betydning for de unge? Et svar herpå finder man, når man foretager separate analyser af de enkelte aldersgrupper. Her viser det sig, at uddannelse og andelen af år, som man boet i kommunen, faktisk har lidt større betydning hos de unge end blandt de ældre.

Sammenfattende må det siges, at analysen kan bekræfte de grundlæggende teoretiske forventninger om en positiv sammenhæng mellem tilknytning og kommunalpolitisk viden, og det er værd at bemærke, at denne hovedsagelig findes i forhold til den kommunespecifikke viden. De aldersrelaterede forskelle i folks lokalpolitiske viden reduceres dog ikke nævneværdigt efter kontrol for bosættelses-anciennitet, følelsen af tilknytning til kommunen og brug af communal service. Til gengæld viser separate analyser af de forskellige aldersgrupper, at uddannelse og bosættelsesanciennitet spiller en større rolle blandt de unge end blandt de ældre.

Alder, viden og deltagelse

Politisk viden og politisk deltagelse påvirker hinanden genseidigt. Når den politiske deltagelse øges, vil den politiske viden som regel også styrkes og vice versa (Carpini og Keeter, 1996: 186). Politisk involvering og deltagelse kan således siges at have en uddannende effekt, der virker positivt på folks oparbejdelse af viden om det politiske system, de politiske procedurer og de politiske aktører. Omvendt indgår det også som en central antagelse i ressourceteoretiske forklaringer, at et højt politisk vidensniveau er motiverende for og styrker den politiske involvering. Det er ud fra denne antagelse, at vi i nedenstående multivariate analyse undersøger betydningen af alders- og videnseffekterne i forhold til de tre kommunalpolitiske deltagelsesformer.

I tabel 3 vises de trinvise analyser med kontrollerede effekter af alder, køn, uddannelse, indkomst, lokalpolitisk interesse samt kommunespecifik- og generel kommunalpolitisk viden på de tre tidligere præsenterede deltagelsesindeks. Analysernes tredje trin viser, at kommunespecifik viden har betydning for samtlige deltagelsesaktiviteter. Men for analyserne af aktionsgruppeaktivitet og mødedeltagelse samt individuelle kontakter reduceres alderseffekterne først og fremmest i forbindelse med inddragelse af kontrolvariablene lokalpolitisk interesse og brugen af communal service, mens kommunespecifik viden hovedsagelig bidrager til at forklare aldersforskellen ved analysen af partiaktivitet.

Som nævnt er det principielt en vanskelig sag at afgøre retningen af den kausale relation mellem interesse, viden og politisk aktivitet. Men givet den valgte analysemødel er det klart, at folks lokalpolitiske interesse gennemgående har en stærkere effekt på de forskellige former for kommunalpolitiske aktiviteter end kommunalpolitisk viden. Når det gælder aktionsgruppe-aktivitet og mødedeltagelse, er det interessant at konstatere, at der faktisk ikke er statistisk signifikante forskelle mellem aldersgrupperne. For partiaktivitet og individuelle kontakter er aldersforskellene også små, og de findes hovedsagelig i forhold til de ældre borgere over 56 år. Ligeledes viser den multivariate analyse i tabel 4 af communal valgdeltagelse, at forskellen mellem de 18-29-årige og 30-55-årige mindskes efter kontrol for de sociodemografiske variable, men det er her tydeligt, at det fortsat er de ældste borgere, som er de flittigste deltagere i kommunalvalgene.

Analyserne viser også, at der er klare forskelle i effekterne af de to forskellige videnstyper: Det er den kommunespecifikke viden, som har størst betydning for de politiske deltagelsesaktiviteter. Yderligere ses det, at borgere med lav bosættelsesasciennitet generelt er lidt mere aktive end borgere med høj bosættelsesasciennitet, og at brugen af communal service har positiv betydning for aktionsgruppeaktivitet og andelen af individuelle kontakter. Endelig bør det bemærkes, at variablenes bidrag til den forklarede varians er ret beskedne, hvilket visner om, at de sociale forskelle i den lokalpolitiske deltagelse ikke er voldsomt store.

Sammenfattende kan vi sige, at alderseffekterne reduceres, når der kontrolleres for sociale baggrundsværdier, brugen af communal service og kommunalpolitisk interesse. Den kommunalpolitiske viden har en vis selvstændig indfly-

Tabel 3. Kontrollerede effekter på deltagelsesindeks. Standardiserede koeficienter ved OLS regression

	Aktionsgruppeaktivitet og mødedeltagelse			Partiaktivitet			Individuel kontakt		
	Trin 1	Trin 2	Trin 3	Trin 1	Trin 2	Trin 3	Trin 1	Trin 2	Trin 3
Alder - 18-29 år (ref.)									
30-40 år	0,13**	0,01	-0,01	0,02	-0,02	-0,04	0,13**	0,00	-0,02
41-55 år	0,16**	0,08	-0,03	0,07	-0,01	-0,05	0,19**	0,08	0,05
56-70 år	0,11**	0,08	-0,04	0,20**	0,13**	-0,09*	0,15**	0,11**	0,09*
71+år	0,06*	0,06	0,04	0,13**	0,09**	0,08*	0,12**	0,11**	0,10**
Køn (kvinde)		-0,07*	-0,05		-0,09**	-0,07**		-0,14**	-0,13**
Uddannelse – Folkeskole (ref.)									
Gymnasium	0,04	0,03		-0,05	-0,07*			0,00*	0,06*
Universitet	0,06*	0,05		0,00	-0,01			0,09**	0,08**
Lavindkomst	0,00	0,01		0,00	0,01			-0,05	-0,05
Andel år boet i kommunen	-0,05	-0,08**		-0,03	-0,06*			-0,04	-0,06*
Affektiv tilknytning	0,06*	0,05		0,07*	0,07*			0,05	0,02
Brug af kommunal service	0,19**	0,18**		0,03	0,02			0,17**	0,16**
Lokalpolitisk interesse	0,25**	0,22**		0,19**	0,16**			0,20**	0,18**
Specifik viden om kommunale forhold	0,12**			0,14**				0,08**	
Generel viden om kommunale forhold	0,05*			0,04				0,06*	
Justeret R ²	0,01	0,12	0,14	0,03	0,09	0,11	0,01	0,12	0,13
N			1385			1383			1388

Note: ** Signifikant på 0,01 niveau. * Signifikant på 0,05 niveau.

Tabel 4. Deltagelse ved kommunalvalg. Odds ratio (logistisk regression)

	Trin 1	Trin 2	Trin 3
Alder – 18-29 år (ref.)			
30-40 år	1,82**	1,23	1,08
41-55 år	2,96**	2,33**	1,69*
56-70 år	5,84**	4,77**	3,17**
71+ år	4,30**	20,88**	16,47**
Køn (kvinde)		1,10	1,32
Uddannelse – Folkeskole (ref.)			
Gymnasium		1,18	1,01
Universitet		1,61*	1,50
Lavindkomst		0,78	0,86
Andel år boet i kommunen		1,01	1,00
Affektiv tilknytning		1,03	1,03
Brug af kommunal service		1,03	0,98
Interesse for lokalpolitik		3,09**	2,43**
Specifik viden om kommunale forhold			
0 korrekte besvarelser (ref.)			
1 korrekt besvarelse			0,82
2 korrekte besvarelser			1,42
3 korrekte besvarelser			3,30**
Generel viden om kommunale forhold			
0 korrekte besvarelser (ref.)			
1 korrekt besvarelse			1,42
2 korrekte besvarelser			1,94
3 korrekte besvarelser			2,33
Nagelkerke R ²			0,22
N			1405

Note: ** Signifikant på 0,01 niveau. * Signifikant på 0,05 niveau.

delse på de forskellige politiske deltagelsesformer, men det er værd at bemærke, at det hovedsageligt er den specifikke kommunalpolitiske viden, som spiller en rolle her.

Konklusion

De unge 18-29-årige er mindre engagerede i lokalpolitik end de ældre borgere. De har en betydelig lavere grad af interesse i lokalpolitik; andelen, som stemmer ved kommunalvalg, er lavere; og de unge deltager mindre i forskellige typer lokalpolitiske aktiviteter. De indledende analyser viste også, at de unge umiddelbart ved mindre om kommunespecifikke forhold end de ældre borgere, men at aldersforskellene er mindre udprægede, når det gælder generel kommunalpolitisk viden.

På grundlag af opfølgende multivariate analyser har vi nuanceret dette billede. Her blev det vist, at andelen af år, man har boet i kommunen, og den følelsesmæssige tilknytning har indflydelse på de unges kommunespecifikke vidensniveau. Analyserne af de forskellige former for lokalpolitisk deltagelse visste, at der var statistisk signifikante sammenhænge mellem viden og deltagelse, men også at disse var stærkest, når det gjaldt den specifikke kommunalpolitiske viden. De unge er generelt mindre aktive end de ældste borgere, men de skiller sig ikke synderligt ud med hensyn til aktionsgruppeaktivitet og mødedeltagelse, når der kontrolleres for brug af kommunal service, lokalpolitisk interesse og kommunespecifik viden. Kommunalpolitisk interesse viser sig i alle analyserne at være en vigtig variabel, hvilket vidner om, at det især er det kognitive motivationsaspekt, som bidrager til at forklare aldersforskellene i borgernes politiske aktivitet.

Spørgsmålet er så, om de unges relativt lave lokalpolitiske engagement bør give anledning til bekymring. Aldersmæssige forskelle i den demokratiske involvering kan jo være et varsel om, at borgernes interesse for lokalpolitiske spørgsmål svækkes i fremtiden. Det er givet, at en del af forklaringen på de aldersforskelle, der rapporteres i analyserne, også relaterer sig til generationsspecifikke forhold, som det ikke har været muligt at belyse nærmere ud fra de foreliggende data. For så vidt angår valgdeltagelsen, har tidligere undersøgelser dog vist, at der formentlig ikke er grund til en generationsbetinget bekymring. Når vi leder efter forklaringer på de unges lavere engagement i lokalpolitik, mener vi, at der er god grund til at se nærmere på de ”naturlige” livscyklusbetingede forhold, som knytter sig til, at de unge generelt befinner sig i en mere mobil periode i livet end den ældre del af befolkningen. Det forhold, at en stor del af de unge enten står over for at skulle flytte hjemmefra eller lige er flyttet til en ny kommune på grund af uddannelsesvalg eller arbejde, må antages at have betydning for deres involvering i det politiske nærmiljø. Ud fra dette perspektiv mener vi, at der kan argumenteres for, at en stor del af problemet med de unges lavere grad af viden og engagement løser sig, efterhånden som de etablerer et mere fast forhold til en kommune, og efterhånden som deres brug af forskellige kommunale serviceydelser stiger. Det betyder imidlertid ikke, at vi blindt skal acceptere aldersforskellene i politisk engagement. En del af det kommunalpolitiske område vedrører forhold, der må betragtes som ganske væsentlige og nærværende for mange unge, for eksempel boligpolitik, fritids- og kulturpolitik, børnepasning samt skole og udannelse. Derfor er der fortsat god grund til at overveje, hvordan lokalpolitik kan gøres mere vedkommende og interessant for de unge borgere.

Noter

1. Artiklen blev præsenteret som paper i en tidligere version ved den 12. Nordiske Kommunalforskerkonference, Förvaltningshögskolan, Göteborgs Universitet, 28.-30. november 2003. Forfatterne ønsker især at takke Lawrence Rose, Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo, samt Kasper Møller Hansen og Ulrik Kjær, Institut for Statskundskab, SDU, Kurt Houlberg, Eco-Analyse samt to anonyme reviewere for konstruktive kommentarer til artiklen.
2. En detaljeret redegørelse for datasættets tilblivelse findes i Houlberg og Pedersen (2003).
3. Et mere ideelt datasæt i den henseende ville være en panelundersøgelse eller et antal tværsnitsundersøgelser gennemført over et længere tidsrum.
4. Spørgsmålene har følgende ordlyd: "Folk kan have forskellig grad af interesse i forskellige politikområder. Hvor interesseret er De i hvert af følgende områder?" (kommunalpolitik, landspolitik og international politik). Svarkategorierne var: "meget interesseret", "noget interesseret", "kun lidt interesseret", "slet ikke" og "ved ikke".
5. Analysen blev gennemført på valgdata fra kommunalvalget i 1997 (N=275). I en multivariat analyse (der inkluderede andel med videregående uddannelse, andel enlige, andel tilflyttere, andel udpendlere, andel personlige stemmer, sandsynlighed for afgørende stemme og partikonkurrence) var den negative standardiserede effekt for andelen af unge 18-25-årige = -0,18 (Frandsen, 1998, 2003: 121).
6. Den afhængige variabel var respondenternes vurdering af, hvor regelmæssigt de stemmer ved kommunalvalg (dummy: Stemmer altid ved kommunalvalg). Analysen blev gennemført med henblik på at vurdere kommunestørrelsens betydning, og omfattede foruden alder også en række andre variable på individ- og kommuneniveau (N=1975) (Frandsen, 2003: 122).
7. Spørgsmålsformuleringen for denne variabel har følgende ordlyd: "Hvor regelmæssigt har De stemt ved kommunalvalg?" Svarmulighederne er: "hver gang", "næsten hver gang", "nu og da", "meget sjældent", "aldrig", "har ikke haft stemmeret ved kommunalvalg" og "ved ikke". Svarene i kategorierne "har ikke haft stemmeret ved kommunalvalg" og "ved ikke" er udeladt i analysen.
8. Den århuisanske stemmeprocent ved kommunalvalget lå forholdsvis tæt på lands-gennemsnittet (Elklit et al., 2000: 14).
9. Det empiriske grundlag for at sondre mellem de tre deltagelsestyper er tilvejebragt gennem en tidligere gennemført faktoranalyse af en række forskellige deltagelsesaktiviteter (se Houlberg, 2003). Indekset for aktionsgruppeaktivitet omfatter deltagelse i møder vedrørende nabølaget eller kommunen, deltagelse i andre organiserede aktiviteter vedrørende lokale spørgsmål, kontaktet en lokal aktionsgruppe, organisation eller lignende, deltagelse i aktiviteter i en lokal aktionsgruppe, organisation eller lignende. Indekset for individuel kontakt omfatter kontaktet en kommunalpolitiker, kontaktet en lokal embedsmand, indgivet en formel klage eller anke over kommunen, kontaktet eller været omtalt i lokale medier vedrørende lokale spørgsmål. Indekset for partiaktivitet omfatter medlem af et politisk parti, kontaktet et politisk parti i kommunen, deltaget i aktiviteter i en lokal partiorganisation.
10. Nærmere analyser viser i øvrigt, at kønsforskellen i forhold til politisk viden gør sig gældende i alle aldersgrupperne, dog mest markant blandt de ældste.

Litteratur

- Andersen, Jørgen Goul (2000). "Magt og afmagt: Nyt perspektiv på 'political efficacy'", kap. 6 i Jørgen Goul Andersen, Lars Torpe og Johannes Andersen, *Hvad folket magter. Demokrati, magt og afmagt*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

- Andersen, Jørgen Goul (2002). "Danskernes deltagelse i foreningsliv og græsrødsbevægelser, 1979-2000", pp. 198-228 i Flemming Mikkelsen (red.), *Bevægelser i demokrati. Foreninger og kollektive aktioner i Danmark*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Andersen, Jørgen Goul, Lars Torpe og Johannes Andersen (2000). *Hvad folket magter. Demokrati, magt og afmagt*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Bach, Thomas (2000). "Ung lokalpolitik – den lokale udfordring", pp. 43-50 i Gritt Bykilde (red.), *Når unge udfordrer demokratiet – dokumentation og debat*, Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Bennekou, Helle, Jørgen Brems og Marlene Berth Nielsen (2001). *Ungdomskommune-forsøget – evaluering af forsøg med ungdomskommuner 1998-2000*, København: Undervisningsministeriets forlag.
- Carpini, Michael X. Delli and Scott Keeter (1996). *What Americans know about politics and why it matters*, New Haven: Yale University Press.
- Denver, David and Gordon Hands (1990). "Does studying politics make a difference? The political knowledge, attitudes, and perceptions of school students", *British Journal of Political Science*, Vol. 20, No. 2, pp. 263-288.
- Easton, David and Jack Dennis (1969). *Children in the Political System. Origins of Political Legitimacy*, New York: McGraw Hill.
- Elklit, Jørgen, Birgit Møller, Palle Svensson og Lise Togeby (2000). *Hvem stemmer – og hvem stemmer ikke?*, Århus: Magtudredningen.
- Fishkin, James S. (1991). *Democracy and Deliberation – New Directions for Democratic Reform*, New Haven: Yale University Press.
- Frandsen, Annie Gaarsted (1998). *Landspolitik eller lokalpolitik. Et studie af danske kommunalvalg*, Odense: Ph.D.-afhandling, Det Samfundsvideuskabelige Fakultet, Odense Universitet.
- Frandsen, Annie Gaarsted (2003). "Deltagelse ved kommunalvalg", pp. 109-126 i Ulrik Kjær og Poul Erik Mouritzen (red.), *Kommunestørrelse og lokalt demokrati*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Habermas, Jürgen (1981). *Theorie des kommunikative Handelens*, Bd. 1-2, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Hansen, Kasper Møller (2004). *Deliberative Democracy and Opinion Formation*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Houlberg, Kurt (2003). "Kommunalpolitisk deltagelse mellem valgene", pp. 127-146 i Ulrik Kjær og Poul Erik Mouritzen (red.), *Kommunestørrelse og lokalt demokrati*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Houlberg, Kurt og Carsten Strømbæk Pedersen (2003). "Dataindsamling (Appendiks 1)", pp. 207-210 i Ulrik Kjær og Poul Erik Mouritzen (red.), *Kommunestørrelse og lokalt demokrati*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Hyman, Herbert (1959). *Political Socialization*, New York: Free Press of Glencoe.
- Kjær, Ulrik (2000). *Kommunalbestyrelsernes sammensætning – rekruttering og repræsentation i dansk kommunalpolitik*, Odense: Odense Universitetsforlag.
- Kjær, Ulrik og Poul Erik Mouritzen (red.) (2003). *Kommunestørrelse og lokalt demokrati*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Levinse, Klaus (2003a). *Unges politiske værdier – i et generationsperspektiv*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Levinse, Klaus (2003b). "Interessen for kommunalpolitik", pp. 84-93 i Ulrik Kjær og Mouritzen, Poul Erik (red.), *Kommunestørrelse og lokalt demokrati*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Lidén, Hilde og Guro Ødegård (2002). *Ungt engagement. Ungdoms samfunnsengagement og lokalpolitiske deltagelse*, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velfærd og aldring. NOVA Rapport 6/02.

- Mannheim, Karl (1952). "The Problem of Generations", pp. 276-320 in Karl Mannheim, *Essays on the Sociology of Knowledge*, London: Routledge and Kegan Paul.
- Milner, Henry (2002). *Civic Literacy. How Informed Citizens Make Democracy Work*, Hanover and London: Tufts University. University Press of New England.
- Mouritzen, Poul Erik (1991). *Den politiske cyklus*, Århus: Politica.
- Mouritzen, Poul Erik (1997). "I stemmeboksen: Hvem kommer dér – og hvorfor?", pp. 262-278 i Jørgen Elkliit og Roger Buch Jensen (red.), *Kommunalvalg*, Odense: Odense Universitetsforlag.
- Nie, Norman H., Jane Junn and Ken Stehlick-Barry (1996). *Education and Democratic Citizenship in America*, Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Nielsen, Jimmi Gade og Gitte Klitgaard (2002). *Veje til en ungdomspolitik – et inspirationskatalog om kommunernes arbejde med ungdomspolitik*, København: Socialministeriet og Undervisningsministeriet.
- Pateman, Carole (1970). *Participation and democratic theory*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Pedersen, Carsten Strømbæk (2003). "Viden om kommunalpolitik", pp. 94-108 i Ulrik Kjær og Poul Erik Mouritzen (red.), *Kommunestørrelse og lokalt demokrati*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Schumpeter, Joseph A. (1942/1976). *Capitalism, Socialism and Democracy*, London: George Allen and Unwin.

Appendiks

Appendiksstabel 1. Variable og kodninger

Variable	Kodning
Køn	Mand = 0 Kvinde = 1
Alder (5 kategorier)	Sæt af dummy variable baseret på følgende fire kategorier: 18-29 år 30-40 år 41-55 år 56-70 år 71 år og derover
Uddannelse (grupperet)	Sæt af dummy variable baseret på følgende kategorier: Folkeskole, 10. klasse eller kortere Gymnasium Videregående uddannelse
Brug af kommunal service	Hvor mange af fem typer kommunale servicetilbud har været brugt inden for de sidste to år: Børnepasning, folkeskole, ældreomsorg, fritidsaktiviteter (fritidsklub, ungdomsklub og lignende, parker/grønne områder, legepladser) og kulturelle tilbud (biblioteker, andre kommunale kulturtitelud)
Lavindkomst	Dummyvariabel baseret på kombination af husstandsindkomst og antal bidragsydere til husstandsindkomst: Hvis 1 bidragsyder og husstandsindkomst < 200.000 kr. = 1 Hvis 2 bidragsydere og husstandsindkomst < 300.000 kr. = 1 Ellers = 0
Andel år boet i kommunen	Kontinuert variabel, der angiver, hvor stor en del af livet man har boet i sin nuværende kommune
Affektiv tilknytning til kommunen	"Hvor meget føler De Dem tilknyttet den kommune, De bor i?" Skala med 11 værdier: Slet ingen tilknytning = 0 Meget stærk tilknytning = 10
Kommunalpolitisk interesse	Ordinal 4-punkts skala, hvor Slet ikke interesseret = 1 Meget interesseret = 4
Specifik kommunalpolitisk viden	Indeks over tre vidensspørgsmål, jf. tabel 1
Generel kommunalpolitisk viden	Indeks over tre vidensspørgsmål – eksklusive item vedrørende hjemmehjælp og plejehjem, jf. tabel 1

Appendiksstabel 2. Faktoreanalyse af vidensspørgsmål. Pattern Matrix

	Specifik viden om kommunale forhold	Generel viden om kommunale forhold
Viden med hensyn til ...		
Hvilket parti tilhører borgmesteren i Deres kommune?	0,83	
Hvilket parti har for tiden flest medlemmer i kommunalbestyrelsen?	0,73	
Hvad er navnet på borgmesteren i Deres kommune?	0,71	
Hvem er ansvarlig for at behandle byggetilladelser?		0,66
Hvem er ifølge loven den øverste politiske myndighed i Deres kommune?		0,65
Hvem bestemmer størrelsen af folkepensionen?		0,58
Hvem er ansvarlig for at sørge for hjemme-hjælp og plejehjem til de ældre?		

Note: Principal Component med Oblimin rotation. Kun loadings på 0,3 eller derover angives i tabellen. N = 2.763.